

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ НА ЕКСПОРТ

©2018 ВОЛОШАН І. Г.

УДК 339.564:657.243

Волошан І. Г. Особливості організації експортної діяльності на підприємстві та документального оформлення товарів на експорт

Цілями статті є надання методичних рекомендацій з організації експортної діяльності на підприємстві (а саме – де необхідно зареєструватися та які дозвільні документи отримати), а також розгляд пакета документів, необхідних експортеру для митного оформлення експорту товару в країни Європейського Союзу. Проаналізовано квоти Європейського Союзу на продукцію з України та обмеження щодо руху товару через кордон України. Усі важливі кроки потенційного експортера розподілено на етапи: організаційний; документування; отримання дозвільних документів з виділенням центрів відповідальності за створення відповідних документів та вчинення реєстраційних дій.

Ключові слова: експорт, структура експорту, квоти на експорт, організація експортної діяльності; документальне оформлення товарів на експорт.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 11.

Волошан Ірина Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: Iryna.voloshan@hneu.net

УДК 339.564:657.243

Волошан И. Г. Особенности организации экспортной деятельности на предприятии и документального оформления товаров на экспорт

Целями статьи являются предоставление методических рекомендаций по организации экспортной деятельности на предприятии (а именно – где необходимо зарегистрироваться и какие разрешительные документы получить), а также рассмотрение пакета документов, необходимых экспортеру для таможенного оформления экспорта товара в страны Европейского Союза. Проанализированы квоты Европейского Союза на продукцию из Украины и ограничения по движению товара через границу Украины. Все важные шаги потенциального экспортера распределены на этапы: организационный; документирования; получения разрешительных документов с выделением центров ответственности по созданию соответствующих документов и совершение регистрационных действий.

Ключевые слова: экспорт, структура экспорта, квоты на экспорт, организация экспортной деятельности; документальное оформление товаров на экспорт.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 11.

Волошан Ирина Геннадиевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и бизнес-консалтинга, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: Iryna.voloshan@hneu.net

UDC 339.564:657.243

Voloshan I. G. The Features of Organizing Export Activity at Enterprise and Documentary Processing of Goods for Export

The purposes of the article are provision of methodical recommendations as to organization of export activity at enterprise (especially – where to register and what permitting documents to receive), and also consideration of the package of documents, necessary for export customs clearance of goods to the countries of the European Union. The European Union quotas on products from Ukraine together with restrictions on the movement of goods across the border of Ukraine are analyzed. All important steps of a potential exporter are divided into stages: organizational; documentation; obtaining permissive documents with the allocation of responsibility centers for the creation of relevant documents and the execution of registration actions.

Keywords: exports, export structure, export quotas, organization of export activity; documentary processing of goods for export.

Fig.: 1. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 11.

Voloshan Iryna G. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Business Consulting, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: Iryna.voloshan@hneu.net

Стратегічною метою нашої держави є членство України в Європейському Союзі, тому ми продовжуємо інтегрувати українську економіку до європейського ринку. Ключовими проблемами, з якими зіштовхуються експортоорієнтовані підприємства в Україні, є відсутність якісного інформаційного забезпечення щодо організації експорту для підприємств малого та середнього бізнесу, які не мають у своїй структурі експортних відділів. Багато підприємців не розуміють, з чого почати, які дозволи необхідно отримати, які етапи документального оформлення необхідно пройти, щоб поставити продукт на європейський ринок.

Загалом в Україні у 2017 р. порівняно з 2016 р. темп зростання експорту складає 119%, або 43 264,7

млн дол. США. Своєю чергою, імпорт зріс на 126,4% і склав 49607,2 млн дол. США, що досить негативно характеризує економіку нашої країни. За даними Державної служби статистики, у 2017 р. зовнішня торгівля України товарами з країнами Європейського Союзу має від'ємне сальдо у розмірі 6342,4 млн дол. США, імпорт на 18,6% випереджає експорт. Однак експорт українських товарів до країн Європейського Союзу має тенденцію до постійного зростання за рахунок переорієнтації України до зовнішньої торгівлі в країни ЄС та відмови від російських ринків збуту. Вкрай важливо, що в товарній структурі експорту суттєво збільшується питома вага готової продукції, а не сировини.

Український експорт до країн Європейського Союзу зростає достатньо постійно і, що вкрай важливо, збільшується експорт з України готової продукції, а не сировини. Україні є що запропонувати європейському ринку, а Європейський Союз – це ринок № 1 для українського експорту. Тому основною метою держави повинно бути забезпечення безперешкодного експорту вітчизняних товарів та створення умов для експортоорієнтованих підприємств.

Метою статті є надання методичних рекомендацій з організації експортної діяльності на підприємстві, а саме – де необхідно зареєструватися та які дозвільні документи отримати, а також розгляд пакета документів, необхідних експортеру для митного оформлення експорту товару в країни Європейського Союзу.

За структурою український експорт носить переважно сировинний характер. Мова йде про необроблену сировину, яка отримується з агропромислового комплексу, металургійної, хімічної, добувної промисловості та вивозиться з країни, замість того, щоб створювати готовий продукт з доданою вартістю в Україні. Через те, що експортна діяльність України зосереджена на експорті сировини, країна є надзвичайно залежною від макроекономічної ситуації на зовнішніх ринках. Замість того, щоб створювати робочі місця, використовувати власну сировину для створення конкурентоспроможного національного продукту, ми з року в рік продовжуємо виснажувати свої природні ресурси, «проїдаючи» гроші від їх продажу. Крім експорту сировини, в Україні спостерігається явний експорт трудових ресурсів, що також уповільнює економічний розвиток держави. Ми вважаємо, що сталий розвиток України можливий лише за умови створення та розвитку несировинних галузей з випуску конкурентоздатної продукції з високою доданою вартістю, повернення мільйонів українських трудових мігрантів та підвищення кваліфікації населення.

Причиною сировинного експорту в Україні є низька технологічна складова, а отже, низька якість готової продукції, через яку продукція українського виробництва не може конкурувати з європейськими аналогами. Європейські споживачі не знають українських брендів, а отже, споживання українських товарів у країнах ЄС знаходиться на низькому рівні, а «розкрутити» бренд на світовому рівні для українських експортерів дорого та складно.

Аналіз багатьох опитувань експортерів дослідними групами щодо проблем виходу на зовнішні ринки свідчить, що однією з перешкод експортери вважають низький рівень квот на продукцію. Ми ж вважаємо, що експортні квоти для України, які діють у рамках зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, не обмежують міжнародну торгівлю України з країнами ЄС, а лібералізують її, надаючи українським

експортерам спрощений доступ до іноземних ринків та споживачів. Для України Європейським Союзом передбачено квоти для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та інші). Узагальнений перелік тарифних квот викладено в Додатку I-A до Угоди про асоціацію [1]. У рамках квоти на відповідну категорію товару українські експортери можуть поставляти товари без оплати мита. Актуальна база даних щодо використання квот експортерами до країн ЄС розташована в розділі «*Taxation and Customs Union*» (укр. – «Оподаткування та митний союз») на офіційному сайті Європейської комісії [3]. Експорт товарів понад квоти не заборонений, а лише обмежений експортним митом.

Відповідно до ст. 29 Угоди про асоціацію з Європейським Союзом [1] з 1 січня 2016 р. було покладено початок процесу створення зони вільної торгівлі між Україною та країнами Європейського Союзу. Кожного року до 2026 р. ставки експортного та імпортного мита за Угодою будуть знижуватися, а з 1 січня 2026 р. взагалі зникнуть (за винятком продуктів харчування). Тобто українські експортери певні товари, у межах квот, наданих країнами ЄС, можуть ввозити без сплати митних платежів, а після вичерпання квот експорт можна продовжувати, сплачуючи ввізне мито. При цьому квоти на експорт розподіляються за правилом «перший прийшов ...», тому всі підприємства мають рівні умови до використання квот на експорт. Інформація щодо актуальних ставок увізного мита Європейського Союзу для товарів походженням з України доступна в режимі он-лайн на інтернет-ресурсі Європейської Комісії «*Trade Helpdesk*», який рекомендовано на офіційному сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі [2; 3]. Для більшості товарів квоти та мито взагалі не є перешкодою для експорту.

Незважаючи на всі труднощі, які виникають на шляху до експорту, підприємства, які мають бажання експортувати, можуть подолати всі перешкоди та масштабувати свій бізнес за межами України. Якщо підприємство – потенційний експортер – має «товарний продукт» і бажання експортувати, воно має перш за все ознайомитися з тарифними бар'єрами та квотами на ринку Європейського Союзу. Наступним і, на нашу думку, найважливішим кроком є організація та документальне оформлення експорту, отримання дозволів (сертифікатів) на товар для виходу на європейський ринок. Більшість представників малого та середнього бізнесу, які мають бажання експортувати, не знають, з чого почати та куди і за чим іти.

Отже, якщо ви маєте товар і бажаєте експортувати, необхідно перевірити, чи є обмеження щодо руху вашого товару через кордон України. Усі товари, які рухаються через митний кордон України в режимі експорту, умовно можна поділити на три групи:

- ✦ товари, що не мають обмежень щодо вивозу з території України;
- ✦ товари, на які встановлено обмеження щодо вивозу з території України [5];
- ✦ товари, що заборонені до вивозу з території України.

Товари, що не мають обмежень щодо вивозу з території України, – це товари, які не потрапили до інших двох груп. А отже, експортеру необхідно вивчити перелік обмежень та заборонених товарів, і якщо він не знайде власний товар, можна експортувати без обмежень.

Товари, на які встановлено обмеження щодо вивозу з території України, регламентовано Постановою КМУ «Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України» [5]. До них належать: наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори; товари, зовнішньоекономічні операції з якими підлягають ліцензуванню та сертифікації; лісоматеріали та пиломатеріали; культурні цінності; дослідні сорти рослин; продукти лову та харчової продукції; товари військового призначення; валютні цінності; насіння і садивний матеріал; радіоактивні матеріали; радіоелектронні засоби та випромінювальні пристрої спеціального призначення; видавничі продукти та ін. Навіть якщо ваш товар входить до складу будь-якої з перелічених груп, необхідно перевірити його за кодом УКТ ЗЕД (Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності), адже до обмежених товарів належать виключні категорії товарів з кодом УКТ ЗЕД, які вказані в Положенні.

Перелік товарів, заборонених до вивезення за межі митної території України, визначається різними нормативно-правовими актами України залежно від виду товару та сфери його застосування. До таких товарів належать:

- ✦ лісоматеріали та пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев (за видами деревини) [6];
- ✦ культурні цінності, що занесені до Державного реєстру національного культурного надбання, включені до Національного архівного фонду та Музейного фонду України [7];
- ✦ металобрухт, який утворився у військових формуваннях, агрегатів машин, кораблів, плавзасобів, рухомого складу залізничного транспорту [8];
- ✦ наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори (виключні категорії товарів з кодом УКТ ЗЕД відповідно до закону) [9];
- ✦ вкладення у поштових відправленнях, які можуть становити загрозу життю та здоров'ю людей, призводити до знищення чи псування (пошкодження) інших поштових відправлень та поштового обладнання [10];

- ✦ радіоелектронні засоби та випромінювальні пристрої, що можуть застосовуватися на території України у смугах радіочастот [11].

Якщо ваш товар можна експортувати, наступним кроком є вирішення організаційних питань з отримання дозвільних документів, документального оформлення експорту товарів тощо. Вважаємо за необхідне розподілити всі важливі справи експортера на такі етапи:

- ✦ організація експортної діяльності на підприємстві;
- ✦ документальне оформлення товарів на експорт;
- ✦ отримання дозвільних документів.

На етапі *організації експортної діяльності* підприємству необхідно підготуватися до експортної діяльності. На *рис. 1* наведено всі важливі кроки, які необхідно зробити експортеру.

Необхідність повторювання кроків на першому етапі залежить від потреб експортера. Наприклад, відкриття валютного рахунку та акредитація на митниці здійснюється одноразово. У *табл. 1* наведено перелік документів, які необхідно експортеру надати до регіонального відділення митних органів для акредитації суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності (залежно від організаційно-правової форми). Укладення договорів з імпортером, брокером та перевізником залежить від умов договорів: якщо вони укладені на одну операцію, то виникає необхідність їх повторного укладання; якщо вони укладені на певний термін та обсяг операцій (наприклад, рік), то повторне укладання необхідно по закінченні умов договорів. Зауважимо, що всі кроки, які необхідно зробити експортеру на етапі організації експортної діяльності, є безкоштовними.

На етапі *документального оформлення товарів* підприємству-експортеру необхідно зібрати пакет документів, які необхідні для процедури оформлення експорту товарів. Оформленням вантажу займається брокер, договір з яким було підписано на попередньому етапі. У *табл. 2* наведено перелік документів, необхідних для митного оформлення вантажу в режимі експорту.

Зауважимо, що остаточний список документів для митниці буде залежати від виду товарів, які ви збираєтеся вивезти з України.

Серед переліку документів, які необхідно підготувати експортеру, частину вже було отримано з різних установ на попередньому етапі (картка акредитації на митниці, зовнішньоекономічний контракт; комерційні документи (рахунок-фактура, рахунок-проформа, invoice)). Сертифікати та дозвільні документи необхідно отримати у відповідних установах, які регламентують рух, стан та якість певного виду товару.

Сертифікат якості – це документ, який підтверджує певні властивості товару. Він складається в довільній формі, надається виробником товару експор-

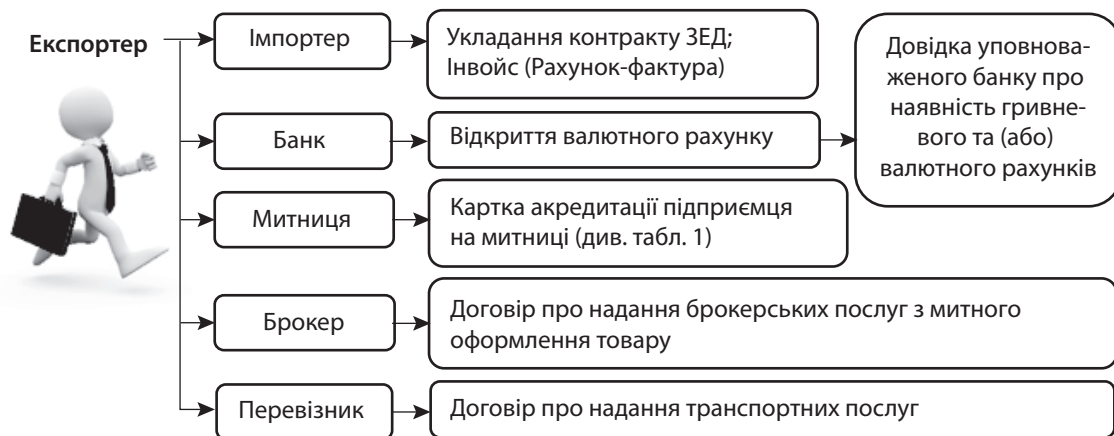

Рис. 1. Організація експортної діяльності на підприємстві

Таблиця 1

Перелік документів, необхідних для акредитації в митних органах

Акредитація юридичної особи	Акредитація фізичної особи – підприємця
Статут підприємства, в якому передбачено право підприємства на ведення ЗЕД (оригінал і нотаріально завірена копія)	Свідоцтво про державну реєстрацію (виписка) фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності (оригінал і 1 копія);
Довідка Управління статистики про внесення підприємства в Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України (оригінал і 2 копії, завірені печаткою)	Довідка з податкових органів про взяття на облік платника податків (4-ОПП) (оригінал і 2 копії, завірені печаткою)
Свідоцтво платника ПДВ за наявності (оригінал і 2 копії, завірені печаткою)	
Довідка уповноваженого банку про наявність гривневого та (або) валютного рахунків (оригінал і 2 копії, завірені печаткою)	
Копії паспортів керівника, бухгалтера, осіб, відповідальних за роботу з митницею (оригінал і 2 копії, завірені печаткою)	
Заповнена картка обліку особи, що здійснює операції з товарами (картка акредитації) та її електронна копія (оригінал і 3 копії)	

Джерело: складено за [4].

теру (за умови, якщо виробник товару та експортер – різні суб'єкти господарювання) або складається експортером (якщо експортер є виробником) з метою підтвердження того, що товар відповідає існуючим вимогам до якості товарів. Зауважимо, що, окрім сертифікату якості, широкого використання набув сертифікат відповідності, який підтверджує відповідність певного товару загальноприйнятим стандартам. Сертифікат відповідності, на відміну від сертифіката якості, надається уповноваженим органом із сертифікації, який несе відповідальність за відомості, внесені до такого сертифіката. Форма та зовнішній вигляд сертифікатів відповідності можуть бути різні, це залежить від виду сертифікованої продукції та органу сертифікації, вони встановлюються в кожній із Систем сертифікації продукції відповідно до нормативних документів, які регламентують діяльність певної системи сертифікації.

Сертифікат з перевезення товару EUR.1 – це документ, який підтверджує походження товару з певної країни, а також відповідність товару визначеним вимогам до його обробки (переробки). Сертифікат

надається на письмову заяву експортера або під відповідальність експортера його уповноваженим представником (уповноваженим представником може бути і брокер) митним органом України (або країни експорту товару). Видача сертифіката є безкоштовною, отримати його можна під час митного оформлення вантажу або після експорту товару.

Дозвільні документи (дозволи та відмітки органів санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного, екологічного контролю та ін.) отримуються експортером залежно від виду товару на експорт у відповідній структурі контролю. При митному оформленні товару на експорт надаються всі дозвільні документи для отримання відповідних відміток або проходження контролю.

Під час митного оформлення експорту товарів у експортера виникають такі витрати:

- ✦ плата за послуги митного терміналу та за зони митного контролю;
- ✦ плата за послуги Державної фітосанітарної інспекції України (при проведенні фітосанітарного контролю товарів);

Перелік документів для митного оформлення вантажу в режимі експорту

Експортер 	Надає експортер	Заповнює брокер	Брокер
	Картка акредитації на митниці	Митна декларація	
	Зовнішньоекономічний контракт з додатками до нього, а також їх переклад на державну мову	Договір доручення з митним брокером	
	Комерційні документи (рахунок-фактура, рахунок-проформа, invoice)		
Довідка про проведення декларування валютних цінностей, доходів та майна, що належать резиденту України та знаходяться за її межами, або довідка про відсутність за межами України валютних цінностей та майна, за поточний квартал		Товаротransпортні документи та накладні на перевезення (CMR, ТТН, Air WayBill, Bill of Lading), пакувальні аркуші, специфікації	
Калькуляція або/та документи на придбання товару			
Сертифікат якості на товар (у разі наявності)			
Сертифікат походження товару, для країн СНД, як правило, форми СТ-1, для Європейського Союзу – сертифікат походження форми EUR.1		Свідоцтво про допущення транспортного засобу до переміщення під митними печатками та пломбами, книжка МДП – у випадку її застосування	
Дозвільні документи (дозволи та відмітки органів санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного, екологічного контролю та ін.)		Інші документи на вимогу митних органів	

- ✦ плата за послуги Міністерства охорони здоров'я (при проведенні санітарно-епідеміологічного контролю товарів);
- ✦ плата за послуги Державної екологічної інспекції Міністерства екології та природних ресурсів України (при проведенні екологічного або радіологічного контролю товарів);
- ✦ митні платежі (якщо це необхідно).

ВИСНОВКИ

Дослідження довело, що проблеми та перешкоди на шляху до експорту в експортерів дійсно є, але якщо мати бажання, їх всі можна вирішити. На нашу думку, найважливішим проблемним питанням у експортерів є наявність або відсутність конкурентоздатного українського продукту, який відповідає європейським вимогам, і просування його на європейському ринку. Аналіз квот Європейського Союзу до товарів з України свідчить, що квоти не є перешкодами до міжнародної торгівлі, а навпаки, є засобом стимулювання експортерів до поставок на ринки Європейського Союзу певних категорій товарів. Вони є доступними для всіх експортерів без винятку.

Аналіз обмеження щодо руху товарів через митний кордон України дозволить експортерам перевірити свою продукцію на заборону, часткове обмеження чи, навпаки, впевнитися щодо їх відсутності стосовно власного товару на експорт.

Розподіл кроків експортера на етапи дозволило систематизувати дії експортера та дало відповідь на питання: «куди експортеру необхідно йти в першу чергу», «що необхідно мати», «де необхідно

zareєструватися», «що виконує митний брокер». Перелік документів для митного оформлення вантажу в режимі експорту дозволить експортеру своєчасно підготувати необхідні документи для брокера та митниці, щоб не мати затримки з митним оформленням товарів. Отже, залишилося бажання українських суб'єктів господарювання до виходу українських товарів на європейський ринок, а також пошук потенційних покупців і споживачів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. № 984_011. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n203

2. FAQ з питань функціонування вільної торгівлі між Україною та ЄС Міністерства економічного розвитку і торгівлі. URL: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207-aea9df3728dad379&title=FAQZPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUk-rainoiuTas>

3. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en&Origin=UA&Code=&Year=2018&Critical=N&Status=&Expand=true

4. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження Порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами» від 15.06.2015 р. № 552. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0807-15>

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України» від 21.05.2012 р. № 436. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2012-p>

6. Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» від 08.09.2005 р. № 2860-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-15>

7. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999 р. № 1068-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>

8. Закон України «Про металобрухт» від 05.05.1999 р. № 619-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/619-14>

9. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>

10. Закон України «Про поштовий зв'язок» від 04.10.2001 р. № 2759-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-2759-14>

11. Закон України «Про радіочастотний ресурс» від 01.06.2000 р. № 1770-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-14>

REFERENCES

“FAQ z pytan funkcionuvannia vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YeS Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli” [FAQ on the functioning of free trade between Ukraine and the EU

Ministry of Economic Development and Trade]. <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207-aea9df3728dad379&title=FaqZPitanFunkcionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUk-rainoiuTas>

[Legal Act of Ukraine] (1995). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>

[Legal Act of Ukraine] (1999). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>

[Legal Act of Ukraine] (1999). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/619-14>

[Legal Act of Ukraine] (2000). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-14>

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-2759-14>

[Legal Act of Ukraine] (2005). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-15>

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2012-п>

[Legal Act of Ukraine] (2014). http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n203

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-z0807-15>

Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii. http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en&Origin=UA&Code=&Year=2018&Critical=N&Status=&Expand=true